

územní plánování a udržitelná doprava

Zpracoval(a): Dagmar Saktorová

Datum: duben 2023

Územní plánování a udržitelná doprava

Obsah

- dopravní plánování a udržitelná doprava
- cyklus dopravní indukce a udržitelnost
- dopravní redukce
- mobilita, dostupnost, dosažitelnost
- externality dopravy
- územní plánování a udržitelná doprava
- tradiční a udržitelná doprava
- pěší doprava
- cyklistická doprava, pojmy
- zařazení cyklostezky ve světle zákona o pozemních komunikacích
- zařazení cyklostezky ve světle stavebního zákona
- cyklostezka jako VPS
- cyklostezka v PÚR, ZÚR, ÚP a RP

Územní plánování a udržitelná doprava

Dopravní plánování a udržitelná doprava

Dopravnímu plánování v ČR stále vládou teorie, které vychází z padesátých let 20. století. Ani změna politického režimu, ani radikální obrat v plánování dopravy v západních zemích výrazně nezměnil dogmata, kterými se u nás dopravní plánování řídí.

Překážky, které stojí v cestě k modernímu uvažování o dopravě:

- pasivita laické i odborné veřejnosti
- ideologická zkostnatělost některých odborníků
- klientelistické prostředí

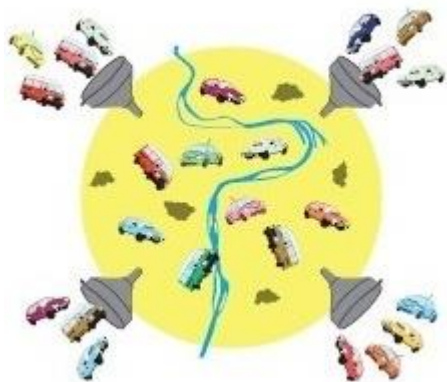

podpora obřích dopravních staveb,
které problémy v dopravě spíše zhoršují

Územní plánování a udržitelná doprava

Cyklus dopravní indukce

výchozí situace
doprava je
udržována na
určité úrovni
intenzit kapacitními
hrdly

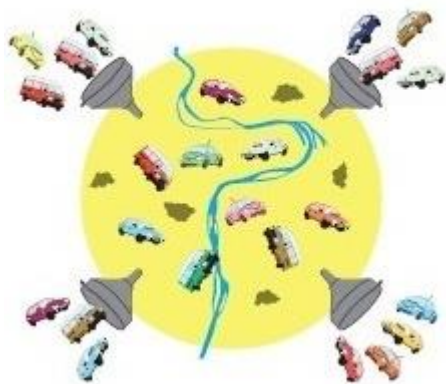
odstranění hrdel
výstavbou
komunikací – nově
indukovaná
doprava zahltí
město

rozzrůstání sídelní kaše
díky „snazší“ dopravě,
nové komunikace se
stanou novými
kapacitními hrdly, cyklus
se opakuje

Územní plánování a udržitelná doprava

Směřování k udržitelnosti

výchozí situace
doprava je
udržována na
určité úrovni
intenzit kapacitními
hrdly

**podpora udržitelné
dopravy**
nezvyšování kapacit
komunikací, zvýšení
podílu veřejné a
bezmotorové dopravy

**město krátkých
vzdáleností**
stabilizované nároky na
sít' pro automobilovou
dopravu, trvale
nesitelná intenzita
individuální
automobilové dopravy

Územní plánování a udržitelná doprava

Dopravní redukce

- Dopravní redukce je opakem indukce kdy omezení nebo neposkytnutí dopravní kapacity vyvolá pokles poptávky po ní.
- Naplněním kapacity komunikace dojde k přesunu k jiným formám dopravy nebo dokonce k neuskutečnění se přesunu.

Příklad:

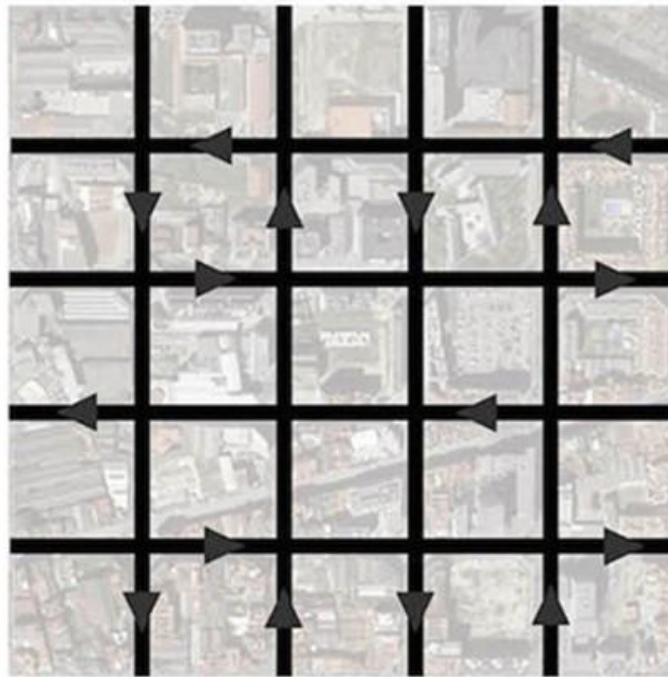
Barcelona (Španělsko) upřednostňuje chodce svým plánem "Superblocks", tj. plánem přeměnit každou třetí ulici ve městě na zelenou ulici s větším prostorem pro setkávání a interakci lidí a s redukcí dopravy. Město doufá, že do roku 2024 bude 80 % cest uskutečněno pěšky, na kole nebo veřejnou dopravou a již nyní zaznamenává výrazné snížení znečištění ovzduší a hluku ve stávajících superblocích.

<https://www.barcelona.cat/pla-superilla-barcelona/en>

Územní plánování a udržitelná doprava

Dopravní redukce

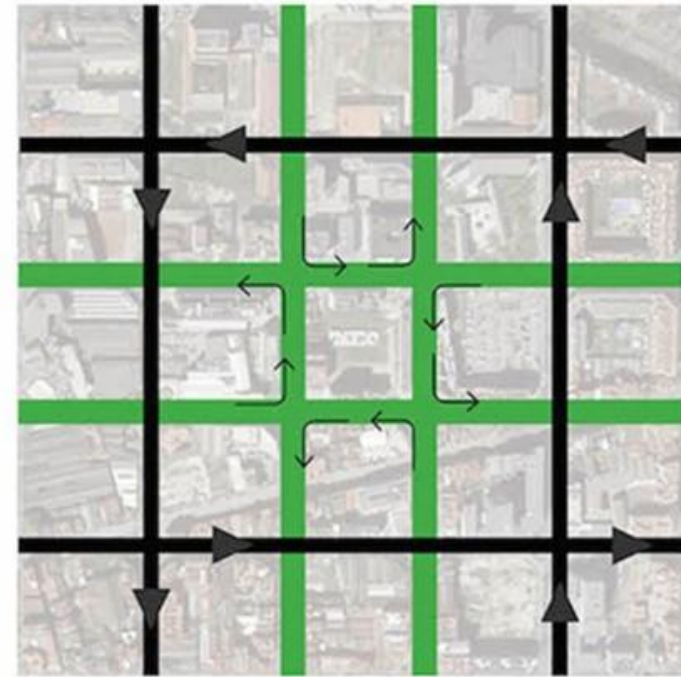

400 meters

Basic network: 50 km/h

SOLE RIGHT: DISPLACEMENT.
HIGHEST AIM: PEDESTRIAN.

400 meters

Local network: 10 km/h

EXERCISE OF ALL THE RIGHTS THAT THE CITY OFFERS. HIGHEST AIM: CITIZEN.

PASSING VEHICLES DO NOT GO THROUGH

Územní plánování a udržitelná doprava

Bressanone/Brixen (It) – centrum města jen pro chodce a cyklisty

Územní plánování a udržitelná doprava

Mobilita, dostupnost, dosažitelnost

- **Mobilita** (z lat. mōbilitas, pohyblivost, také přemístitelnost) je schopnost osoby nebo věci být bez větších zábrán uveden do pohybu. Takový subjekt se pak označuje jako mobilní. Pojem může případně označovat stav, při kterém je subjekt v pohybu.
- ***Dopravní politika*** si klade za cíl uspokojit potřeby všech způsobů dopravy, jak dopravy individuální, veřejné hromadné tak i aktivní dopravy (Ministerstvo dopravy ČR).
- ***Cílem plánování městské a aktivní mobility*** je dosáhnout co nejnižšího podílu individuální automobilové dopravy (IAD) ve prospěch využívání veřejné hromadné a aktivní dopravy (Ministerstvo dopravy ČR).

Územní plánování a udržitelná doprava

Mobilita, dostupnost, dosažitelnost

- **Dostupnost, dosažitelnost** je blízkost k možným cílům cest, jejich hustota a šíře reálně použitelných dopravních prostředků.
- Nejvyšší dosažitelnost je ve městech upřednostňujících pěší, cyklistickou a veřejnou dopravu. Zvyšování pohyblivosti IAD dlouhodobě omezuje dostupnost cílů: vytváří bariéry pro kratší cesty, rozptyluje cíle a koncentruje je v obtížněji dostupných lokalitách.

Územní plánování a udržitelná doprava

Externalities v dopravě

Externalities jsou náklady dopadající na toho kdo se nedopravuje

Nemohu přejít

Nemohu větrat

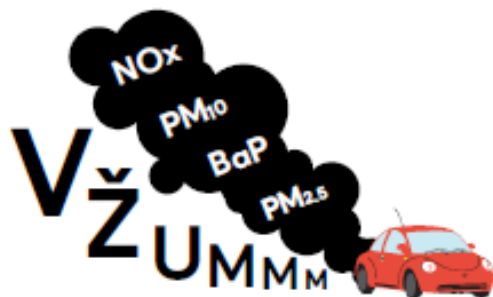
Šílím z toho hluku

Zaplatila jsem 3500,- na blanku a co z toho mám?!

Emise a Hluk

Fragmentace krajiny

Územní plánování a udržitelná doprava

Externalities v dopravě

Zábor prostoru, který by šlo použít jinak

Parkoviště pro osobní auta registrovaná v Praze by zabralo prostor celé pražské památkové rezervace

Veřejné služby spojené s automobilovou dopravou

IZS zasahující u dopravních nehod

Dopravní policie

Hasiči

Záchranáři

Doprava je zodpovědná za 24 % světových uhlíkových emisí. Je to jediný ekonomický sektor, ve kterém množství emisí stoupá.

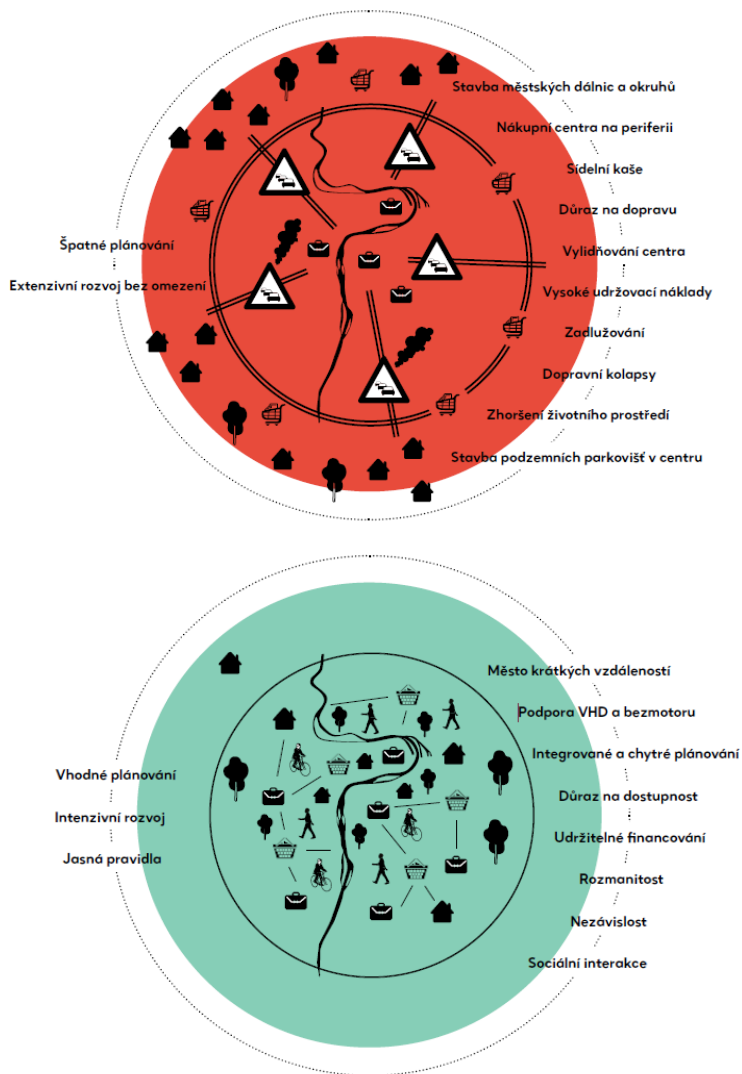
V Evropě pochází 77 % všech emisí spojených s dopravou ze silniční dopravy.

Přechod k udržitelné mobilitě, jako je veřejná doprava, pěší chůze nebo jízda na kole, je klíčem k redukci emisí, snížení znečištění a zlepšení kvality života pro všechny.

<https://mobilityweek.eu/news/?c=search&uid=M7yGcFUh>

Územní plánování a udržitelná doprava

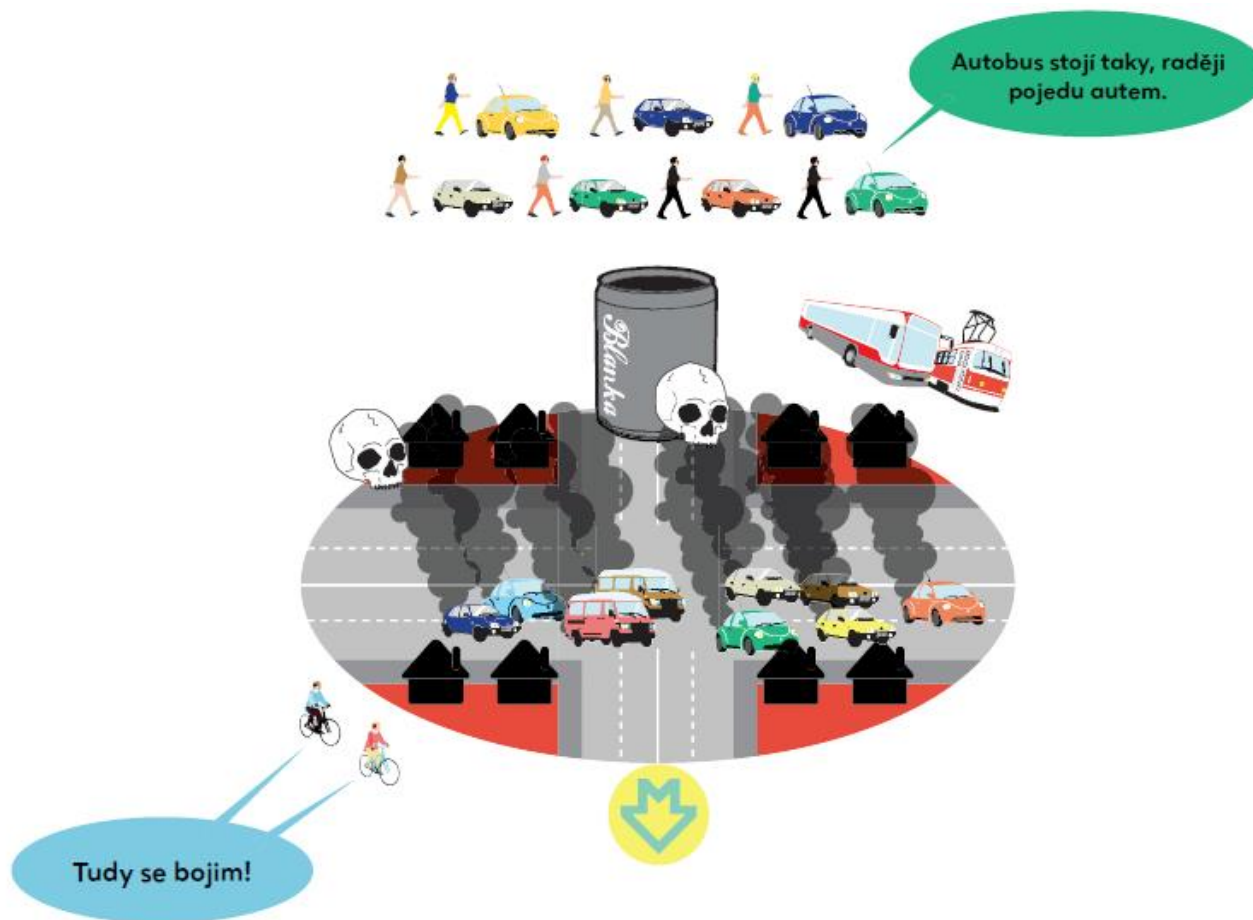
- extenzivní rozvoj bez omezení
- důraz na dopravu
- stavba městských dálnic
- nákupní centra na periferii
- sídelní kaše
- vylidňování centra
- dopravní kolapsy
- zhoršení životního prostředí
- vysoké náklady

- intenzivní rozvoj, jasná pravidla
- město krátkých vzdáleností
- podpora hromadné a bezmotorové dopravy
- důraz na dostupnost
- rozmanitost
- nezávislost
- udržitelné financování

Územní plánování a udržitelná doprava

Tradiční doprava x udržitelná doprava

Územní plánování a udržitelná doprava

Tradiční doprava x udržitelná doprava

Ve městě X lze z místa A do místa B dojet autem. Pokud radnice postaví cyklostezku, bude možné dojet z místa A do místa B autem, NEBO na kole. Ubylo svobody, nebo přibylo? Kdy jsou místní obyvatelé nuceni žít podle jednotné šablony, a kdy si naopak oni sami mohou vybrat? Když měli jedinou možnost, nebo poté, co přibyla druhá?

Územní plánování a udržitelná doprava

Tradiční doprava x udržitelná doprava

Lewis Mumford – The City in History (1961): „Řešit problémy v dopravě výstavbou nových silnic je jako řešit obezitu povolením opasku...“

Územní plánování a udržitelná doprava

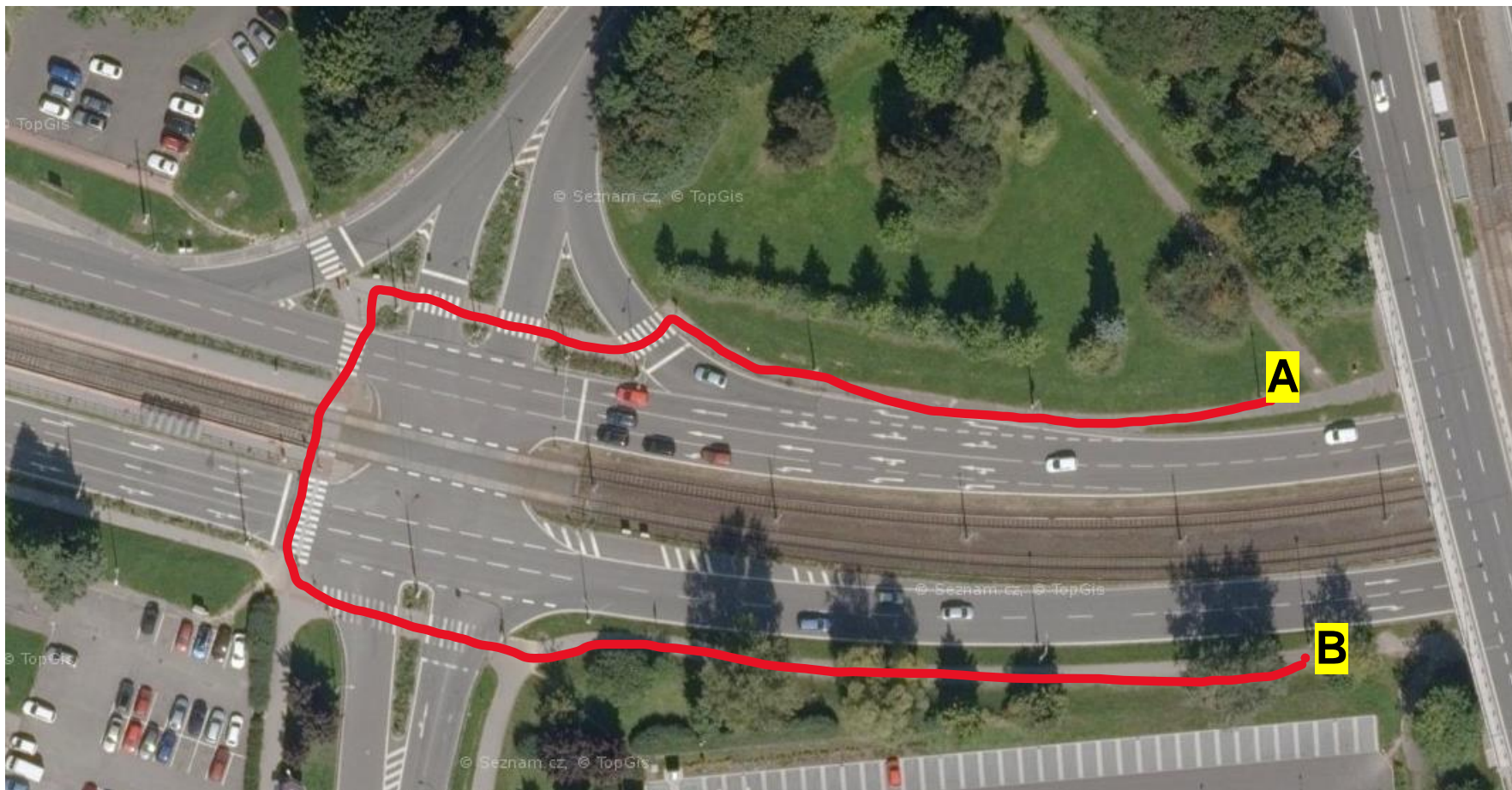
Pěší doprava

- chůze je nejpřirozenějším způsobem lidského pohybu a pěší doprava má ze všech druhů dopravy nejmenší prostorový zábor a externality
- kvůli nízké cestovní rychlosti jsou chodci nejcitlivější na zacházky či sníženou kvalitu prostoru, ve kterém se pohybují
- zvláštní význam pro pěší má atraktivita a kvalita veřejného prostoru a jejich pečlivá údržba
- zlepšování podmínek pro pěší přispívá výrazně vytváření bezbariérových ulic a veřejných prostranství
- je nutná součinnost dopravního a územního plánování směrem k tomu, aby co nejvíce cest bylo možné vykonávat pěšky (samozřejmostí by měla být pěší dostupnost obchodů, škol a základních služeb)

Územní plánování a udržitelná doprava

Pěší doprava – spojení z místa A do místa B

Územní plánování a udržitelná doprava

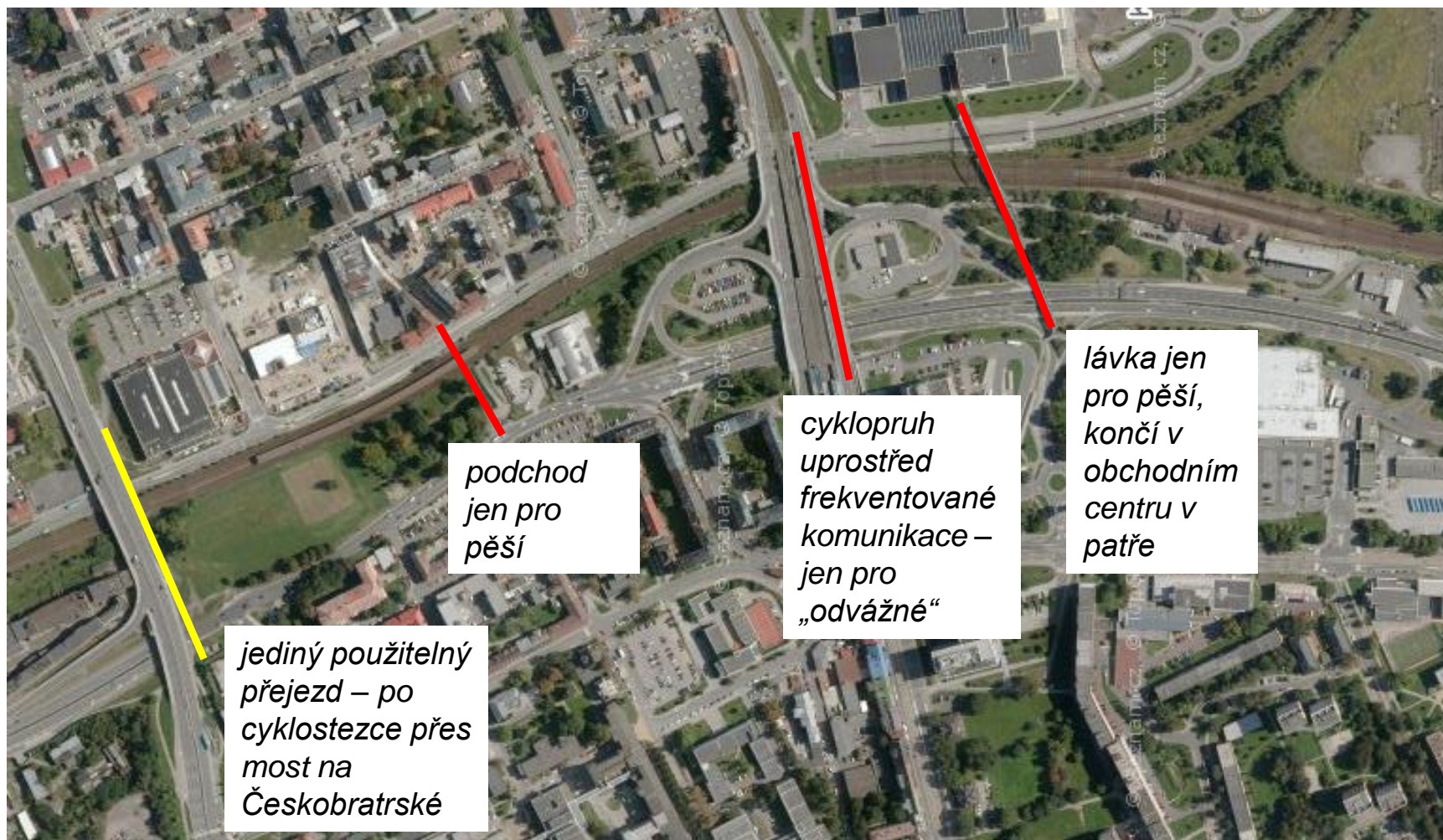
Cyklistická doprava

- jízdní kolo zajišťuje ekologický a na spotřebu zdrojů a místa nenáročný způsob dopravy
- ve srovnání s automobilovou a dokonce i veřejnou dopravou je extrémně efektivní zejména na krátkých cestách do 5 km
- přibližně polovina cest automobilem je přitom vykonána právě na vzdálenosti do 5 km
- cyklistickou dopravu je nutné podporovat systematicky a jako součást integrovaného plánování
- cyklistická doprava několikanásobně prodlužuje dosažitelnost cílů bez použití motoru
- obecné slabiny existujících cykloopatření:
 - fragmentace
 - nízká kvalita
 - nízká konektivita (někam vůbec nevedou)

Územní plánování a udržitelná doprava

Cyklistická doprava – jak překonat městskou dálnici a železnici?

Územní plánování a udržitelná doprava

Cyklistická doprava jako druh dopravy

POJMY

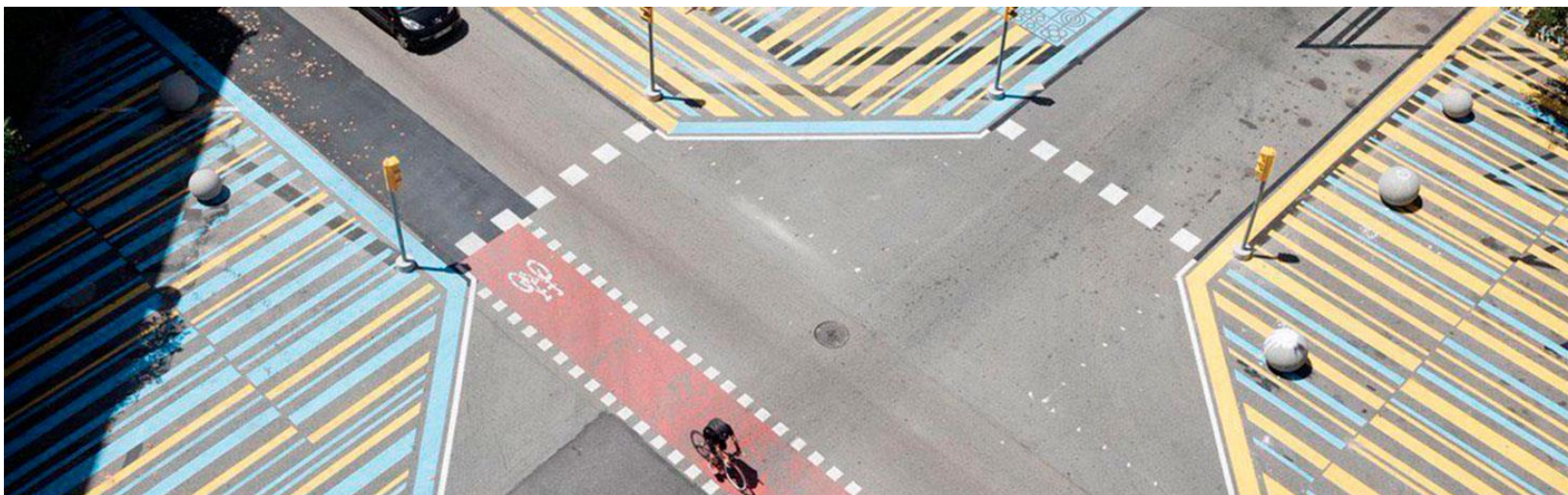
- **jízdní kolo** – silniční vozidlo (vozidlo silniční nemotorové), které se pohybuje pomocí lidské síly
- **cyklostezka** (stezka pro cyklisty, stezka pro chodce a cyklisty) = **cyklistická komunikace** – komunikace určená především pro provoz jízdních kol, případně též pro chodce či (lokální) a nezbytnou dopravní obsluhu ostatními vozidly
- **cyklotrasa** (cyklistická trasa) = liniové vedení cyklistického provozu územím ve vybrané vhodné stopě, sloužící cyklistické dopravě, rekreaci, turistice atd.
 - **ve smyslu značení v terénu:** značení dopravním nebo pásovým značením usnadňující cyklistům orientaci, ale neurčující dopravní režim (trasa může být vedena jakýmkoliv územím, tj. po všech pozemních komunikacích i mimo ně, kde je provoz cyklistů dovolen, resp. kde není zakázán
 - **ve smyslu územně plánovacím:** koridor se stanovenými kritérii a standardy kvality z hlediska cyklistického provozu, které je v daném území a vazbě žádoucí zajistit

Územní plánování a udržitelná doprava

Cyklistická doprava jako druh dopravy

POJMY

- **jízdní pruh pro cyklisty** – část pozemní komunikace určená pro jízdu cyklistů v jednom jízdním proudu za sebou
- **pás pro cyklisty** – pozemní komunikace nebo její část, která je složena z jednoho nebo více jízdních pruhů pro cyklisty
- **pás pro chodce a cyklisty** – pozemní komunikace nebo její část určená pro společný pohyb chodců a cyklistů

Územní plánování a udržitelná doprava

Cyklistická doprava jako druh dopravy

POJMY

- **místní komunikace** – 3 charakteristické znaky:
 - účel (místní doprava na území obce)
 - správní rozhodnutí (silniční správní úřad obce 1. stupně)
 - vlastnictví (obec, nejlépe evidence v pasportu místních komunikací)
- **úcelová komunikace** – vzniká ze zákona – splnění 4 znaků:
 - dopravní cesta v terénu stálá a patrná
 - účel
 - spojení mezi nemovitostmi pro vlastní potřebu vlastníků
 - obhospodařování zemědělských pozemků
 - spojení nemovitosti s ostatními komunikacemi
 - souhlas vlastníka s užíváním na dobrovolné bázi
 - nutná komunikační potřeba
- úcelová komunikace nemusí být stavbou, k jejímu vzniku není třeba vydání správního rozhodnutí

Územní plánování a udržitelná doprava

Cyklostezky a jejich postavení v právním řádu

ZÁKON O PROVOZU NA POZEMNÍCH KOMUNIKACÍCH

- zákon upravuje práva a povinnosti účastníků dopravního provozu, pravidla provozu a úpravu a řízení provozu na pozemních komunikacích
- **cyklista** je účastníkem, neboť jízdní kolo je nemotorové vozidlo a řidičem je účastník provozu řídící nemotorové vozidlo
- **cyklistická stezka** je v zákoně zmíněna především v případech, kdy je třeba upravit pravidla provozu na této pozemní komunikaci, především pak v pátém oddílu upravujícím mj. jízdu nemotorových vozidel

Územní plánování a udržitelná doprava

Cyklostezky a jejich postavení v právním řádu

ZÁKON O ÚZEMNÍM PLÁNOVÁNÍ A STAVEBNÍM ŘÁDU (STAVEBNÍ ZÁKON)

Základní pojmy – v tomto zákoně se rozumí

- veřejnou infrastrukturou pozemky, stavby, zařízení, a to
 - **dopravní infrastruktura** (stavby pozemních komunikací, drah, vod. cest, ...)
 - technická infrastruktura
 - občanské vybavení
 - **veřejné prostranství** zřizované nebo užívané ve veřejném zájmu
- **stavbou** se rozumí veškerá stavební díla, která vznikají stavební nebo montážní technologií, bez zřetele na jejich stavebně technické provedení, použité stavební výrobky, materiály a konstrukce, na účel využití a dobu trvání...
- **terénní úpravou** se pro účely tohoto zákona rozumí zemní práce a změny terénu, jimiž se podstatně mění vzhled prostředí nebo odtokové poměry, těžební a jim podobné a s nimi související práce...

Územní plánování a udržitelná doprava

Cyklostezka jako veřejně prospěšná stavba

Závěr

Cyklostezka je ze své podstaty pozemní komunikací a je zpravidla i stavbou.

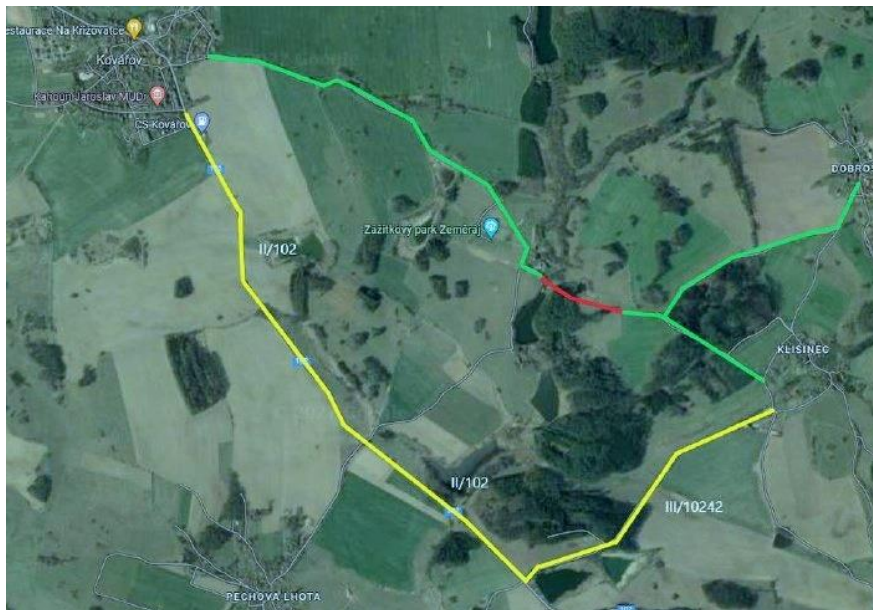
Výstavba nových cyklostezek je nesmírně zdlouhavým procesem, v jehož rámci jsou pravděpodobně největší průtahy způsobovány nesouhlasem vlastníků pozemků, přes něž by měly nové stavby cyklistických stezek vést. Není snadné a hlavně ani rychlé dojít s touto stranou ke konsensu.

Cyklostezky představují stavby veřejné infrastruktury, určené k rozvoji území obce či kraje, či státu, a tudíž by měly být v územně plánovací dokumentaci vymezené jako veřejně prospěšné stavby.

Existence nutné komunikační potřeby je jednou z podmínek proporcionality (přiměřenosti) omezení soukromého vlastnictví veřejně přístupnou účelovou komunikací. Bezpečnost je jedním z kritérií, které je třeba při zkoumání nutné komunikační potřeby posuzovat.

Územní plán jako koncepce – dopravní infrastruktura

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 28. 6. 2022, čj. 10 As 99/2022-56

*Závěr, že není naplněna nutná komunikační potřeba, jako jeden ze znaků veřejně přístupné účelové komunikace [§ 2 odst. 2 písm. d) a § 7 odst. 1 zákona č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích], nelze vyvodit pouze z existence jiné pozemní komunikace v okolí. Při porovnání obou komunikací musí správní orgán hodnotit i další skutečnosti, jako například stav obou komunikací, jejich bezpečnost či konkrétní využívání v dané lokalitě, nikoli pouze rozdíl ve vzdálenostech. **Komunikace přitom musí správní orgán hodnotit z pohledu těch, kteří je skutečně využívají, tedy nikoli pouze z pohledu motoristů, ale případně i z pohledu cyklistů či pěších.***

Územní plánování a udržitelná doprava

Cyklostezky a nástroje územního plánování

Politika územního rozvoje ČR

REPUBLIKOVÉ PRIORITY ÚZEMNÍHO PLÁNOVÁNÍ PRO ZAJIŠTĚNÍ UDRŽITELNÉHO ROZVOJE ÚZEMÍ

- 24) Vytvářet podmínky pro zlepšování dostupnosti území rozšiřováním a zkvalitňováním dopravní infrastruktury s ohledem na potřeby veřejné dopravy a požadavky ochrany veřejného zdraví a **v souladu s principy rozvoje udržitelné mobility** osob a zboží, zejména uvnitř rozvojových oblastí a rozvojových os. Možnosti nové výstavby je třeba dostatečnou veřejnou infrastrukturou přímo podmínit. Vytvářet podmínky pro zvyšování bezpečnosti a plynulosti dopravy, ochrany a bezpečnosti obyvatelstva a zlepšování jeho ochrany před hlukem a emisemi, s ohledem na to **vytvářet v území podmínky pro environmentálně šetrné formy dopravy** (např. železniční, cyklistickou).

Územní plánování a udržitelná doprava

Cyklostezky a nástroje územního plánování

Zásady územního rozvoje Moravskoslezského kraje

PRIORITY ÚZEMNÍHO PLÁNOVÁNÍ KRAJE PRO ZAJIŠTĚNÍ UDRŽITELNÉHO ROZVOJE ÚZEMÍ

11) Vytváření územních podmínek pro rozvoj udržitelných druhů dopravy (pěší dopravy a cyklodopravy) v návaznosti na ostatní dopravní systémy kraje; podpora rozvoje systému pěších a cyklistických tras s vazbou na přilehlé území ČR, Slovenska a Polska).

PLOCHY A KORIDORY NADMÍSTNÍHO VÝZNAMU, VČETNĚ PLOCH A KORIDORŮ VEŘEJNÉ INFRASTRUKTURY, ÚSES A ÚZEMNÍCH REZERV

- ZÚR MSK nevymezují koridory nadmístního významu pro cyklistickou dopravu
- ZÚR MSK nevymezují veřejně prospěšné stavby pro cyklistickou dopravu

DALŠÍ POŽADAVKY NA ŘEŠENÍ V ÚPD OBCÍ

114) Požadavky na řešení a vzájemnou koordinaci v ÚPD obcí – cyklotrasy a jedna cyklostezka (Hostašovice – Nový Jičín, realizováno)

Územní plánování a udržitelná doprava

Cyklostezky a nástroje územního plánování

Územní plán

- Územní plán v souvislostech a podrobnostech území obce zpřesňuje a rozvíjí cíle a úkoly územního plánování v souladu se zásadami územního rozvoje, s politikou územního rozvoje a s územním rozvojovým plánem (*vytváření podmínek pro rozvoj udržitelné dopravy, resp. udržitelné mobility*)

ZÁKLADNÍ KONCEPCE ROZVOJE ÚZEMÍ OBCE

URBANISTICKÁ KONCEPCE

KONCEPCE VEŘEJNÉ INFRASTRUKTURY

tady všude je prostor
pro koncepci
udržitelné dopravy

VYMEZENÍ PLOCH A KORIDORŮ

- vymezení koridorů pro cyklostezku nebo umožnění jejího umístění v rámci přípustného využití plochy

VYMEZENÍ VEŘEJNĚ PROSPĚŠNÝCH STAVEB

- vymezení cyklostezky jako veřejně prospěšné stavby

Územní plánování a udržitelná doprava

Cyklostezky a nástroje územního plánování

Regulační plán (může nahrazovat územní rozhodnutí)

- Regulační plán v řešené ploše stanoví podrobné podmínky pro využití pozemků, pro umístění a prostorové uspořádání staveb, pro ochranu hodnot a charakteru území a pro vytváření příznivého životního prostředí. Regulační plán vždy stanoví podmínky pro vymezení a využití pozemků, pro **umístění a prostorové uspořádání staveb veřejné infrastruktury a vymezení veřejně prospěšné stavby** nebo veřejně prospěšná opatření.

PODROBNÉ PODMÍNKY PRO UMÍSTĚNÍ A PROSTOROVÉ USPOŘÁDÁNÍ STAVEB VEŘEJNÉ INFRASTRUKTURY

VYMEZENÍ VEŘEJNĚ PROSPĚŠNÝCH STAVEB, VEŘEJNĚ PROSPĚŠNÝCH OPATŘENÍ, STAVEB A OPATŘENÍ K ZAJIŠŤOVÁNÍ OBRANY A BEZPEČNOSTI STÁTU A VYMEZENÍ POZEMKŮ PRO ASANACI, PRO KTERÉ LZE PRÁVA K POZEMKŮM A STAVBÁM VYVLASTNIT, V PŘÍPADĚ, ŽE NAHRAZUJE PRO TYTO STAVBY ÚZEMNÍ ROZHODNUTÍ, TĚŽ S UVEDENÍM KATASTRÁLNÍCH ÚZEMÍ A PARCELNÍCH ČÍSEL POZEMKŮ DOTČENÝCH VYMEZENÍM

Územní plánování a udržitelná doprava

Územní plánování a udržitelná doprava

Zdroje prezentace:

Ministerstvo dopravy

<https://www.mdcr.cz/Uzitecne-odkazy/Udrzitelna-mobilita/Mestska-a-aktivni-mobilita?returl=/Uzitecne-odkazy/Udrzitelna-mobilita>

Evropský týden mobility

<https://mobilityweek.eu/news/?c=search&uid=M7yGcFUh>

Sborník udržitelné mobility – dopravní plánování v souvislostech

https://auto-mat.cz/auto-mat.cz/wp-content/uploads/Sbornik_final.pdf

Jitka Kubínová: Cyklostezka nadmístního významu jako veřejně prospěšná stavba (diplomová práce) https://theses.cz/id/7pb1xx/DP_J._Kubinova.pdf

Zákon o pozemních komunikacích – zákon č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích

Zákon o provozu na pozemních komunikacích – zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů

aj.

Územní plánování a udržitelná doprava

DĚKUJI ZA POZORNOST

Ing. arch. Dagmar Saktorová

dagmar.saktorova@msk.cz